

Utbildningsdepartementet

Yttrande över betänkandet Bildning, utbildning och delaktighet - folkbildningspolitik i en ny tid, SOU 2024:42

Aktuell utredning

Regeringen beslutade den 7 juni 2022 att ge en särskild utredare i uppdrag att föreslå de ändringar som krävs för att säkerställa att folkbildningen styrs effektivt och att statsbidrag används på rätt sätt.

Förslag från utredningen ska syfta till att säkerställa

- En ändamålsenlig styrning
- Uppföljning och kontroll
- Ge folkbildningen de bästa förutsättningar att verka framöver.

Den 14 september 2023 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2023:130) där uppdraget ändrades till att utredaren även ska överväga om styrningen och medelstillelningen helt eller delvis ska hanteras av en eller flera myndigheter i stället för Folkbildningsrådet.

Jönköpings kommuns synpunkter

Bildning och möjlighet till livslångt lärande är viktiga hörnstenar i ett demokratiskt, framgångsrikt och hållbart samhälle.

En genomtänkt folkbildningspolitik, innebärande goda förutsättningar för studieförbund, är därför en grundläggande del av samhällets infrastruktur för bildning.

Människor med olika bakgrund och livsvillkor får genom studieförbunden inte bara möjlighet att påverka sin livssituation. De får också tillgång till kunskap om det samhälle de lever i, och ges därmed verktyg att själva använda sina demokratiska rättigheter för att påverka samhället. Som en del av civilsamhället är studieförbunden och dess deltagare i sig själva en del av samhällsutvecklingen och bärare av demokratiska värden.

Jönköpings kommun bedömer inte att utredningens förslag bedöms ha negativ påverkan på studieförbundens förutsättningar att verka.

Precis som utredningen betonar ska staten styra folkbildningsområdet på "armlängds avstånd". Det innebär att folkbildningens verksamhet är fri från statlig detaljreglering och att deltagandet är frivilligt.

Ett av utredningens uppdrag är att se över nuvarande modell för styrning och fördelning av statsbidrag till folkbildningen. Enligt direktivet ska utredningen analysera nuvarande modell i syfte att göra den mer ändamålsenlig, transparent och förutsägbar, samt minska risken för fusk och felaktigheter.

Modell för styrning och fördelning av statens bidrag till folkbildningen

Nuvarande modell för styrning och fördelning av statsbidraget till folkbildningen bygger på självförvaltning och tillit. Detta innebär att en stor del av ansvaret för folkbildningens genomförande har flyttats från staten till folkbildningens aktörer. Det är Folkbildningsrådet som inom ramen för statens direktiv för delar statsbidraget till folkhögskolor, till studieförbund och till studerandeorganisationer inom folkhögskolan. SISU Idrottsutbildarna prövar frågor om fördelning av statsbidrag till idrottens studie-, bildnings- och utbildningsverksamhet.

Utredningen föreslår att nuvarande självförvaltningsmodell bibehålls. Det bedöms finnas ett starkt förtroende och tillit till Folkbildningsrådet i sektorn, inte minst efter de reformer och den professionalisering som genomförts de senaste åren. Ett skäl för att avvika från huvudregeln att regeringen styr via myndighet, är att man vill upprätthålla armlängds avstånd mellan verksamheten och politiska beslutsförsamlingar.

Jönköpings kommun tillstyrker förslaget. Som utredningen beskriver kan det finnas utmaningar med nuvarande system. Dessa har dock till stor del hanterats genom ett antal vidtagna åtgärder senaste åren. Systemet åtnjuter stort förtroende hos inblandade aktörer.

Hela grundtanken med studieförbundens verksamhet handlar om att medborgare ska få möjlighet att, helt utifrån egna intressen, behov och personliga drivkrafter tillgodogöra sig kunskap som kan utgöra grund för egen åsiktsbildning. En grundläggande bevekelsegrund för auktoritära och illiberala stater handlar om att kontrollera informationsflödet för att påverka medborgarnas åsikter och möjlighet att opponera sig, samt undergräva individens möjlighet till reflektion och djupare förståelse om samhälls skeenden. Sammanfattningsvis är det således betydligt bättre att hantera de utmaningar som kan finnas med nuvarande system, än att öka statens styrning över bidragsfördelningen. Detta skulle innebära för stora problem ur perspektivet om armlängds avstånd.

Ny målstruktur för folkbildningspolitiken

Utredningen föreslår en ny målstruktur för folkbildningspolitiken där det nuvarande övergripande målet och de fyra syftena med statsbidraget avvecklas. Istället ska ett nytt övergripande mål och fyra nya delmål införas. Målet med denna förändring är bland annat att bättre anpassa folkbildningen till dagens samhälle och göra uppföljningen tydligare genom att skapa nya indikatorer för måluppfyllelse.

Detta skapar goda förutsättningar för en fri och självständig folkbildning, med en armlängds avstånd mellan politik och studieförbund. Folkbildningsrådet fyller även flera viktiga funktioner såsom kunskapsbärare kring studieförbundens viktiga roll och funktion. (MUCF föreslås dock få ökad roll i kontrollen av användningen av stadsbidragen).

Förutsättningarna för folkbildningen har utvecklats och förändrats under det gångna decenniet. Offentliga medel har hanterats bristfälligt inom framför allt studieförbundsverksamhet, och därför har kontroll och uppföljning fått större betydelse. Pandemin innebar extra statliga medel till folkbildningen under några år, men därefter har regelverket för den statliga bidragsgivningen ändrats och statsbidraget till studieförbunden är planerad att minska med en fjärdedel.

Jönköpings kommun välkomnar utredningen och ser positivt på att folkbildningen utvecklas och får en bredare betydelse. Det är även bra att utredaren avråder från en myndighetsstyrning i sin utredning samt att Folkbildningsrådet får fortsatt förtroende. Det är också bra att självförvaltningsmodellen bevaras samt att ett politiskt oberoende bibehålls enligt principen – en armlängds avstånd samt att poängtera vikten av att stödja verksamhet som bidrar till att stärka och utveckla demokratin.

JÖNKÖPINGS KOMMUN

Ann-Marie Nilsson
Kommunalråd

Johan Fritz
Stadsdirektör